

OK 2008. Aftalemodellen reddet på målstregen

*Hvad skete der egentlig bag kulisserne, da strejker og politiske løfter satte dagsordenen under overenskomstforhandlingerne?
Ny bog giver et bud*

ANALYSE

Politiken 26. oktober

JESPER DUE og JØRGEN STEEN MADSEN

Det var det helt *uforudsigelige oprør fra neden* blandt social- og sundhedsmedarbejdere i Vestjylland i forsommeren 2007, der førte til løfter om øremærkede milliardbeløb til særlige grupper ved de forestående overenskomstforhandlinger i den offentlige sektor. Der tegnede sig et politisk flertal, fordi ikke mindst Dansk Folkeparti og Socialdemokraterne stod bag disse løfter. Politikerne var motiveret af den samtidige turbulente politiske situation med rygter om et snarligt valg.

Den stærke politiske indblanding i forhandlingsforløbet fra start til slut, blev på den måde en trussel mod aftalemodellens selvreguleringsprincip. Dermed kom på den ene side forventningsniveauet ud af kontrol og på den anden side fristedes FOA og Sundhedskartellet til at spille det politiske kort. De optrådte som forumshoppere, der i første omgang valgte det politiske bord, hvor gevinsten tilsyneladende var størst, men de endte i den klassiske rolle som forligsmagere ved aftalesystemets forhandlingsbord, da det politiske kort viste sig uden værdi.

Det var således snarere de særlige omstændigheder end en bevidst fulgt strategi, der resulterede i den politiske indblanding, og da næste runde i 2011 meget sandsynligt vil være præget af helt andre omstændigheder, kan truslen mod parternes selvregulering dermed vise sig at være overstået – i hvert fald i denne omgang.

Undervejs så det håbløst ud med hensyn til mulighederne for at sikre et samlet forlig – især da der blev udskrevet valg til afholdelse i november, og løfterne blev forstærket. Mod alle odds lykkedes det at opnå forlig for hovedparten af organisationerne såvel på det statslige som på det kommunale og regionale område. Vejen blev åbnet, da den nytiltrådte finansminister Lars Løkke Rasmussen kort før jul med en smart manøvre i realiteten afmonterede de politiske løfter for en tid. Med en højere lønmæssig budgetfremskrivning, blev der mere til rådighed det første år, men til gengæld forsvandt det i de efterfølgende år via reguleringsordningen.

Forventningsniveauet var på enkelte store områder presset så højt op, at organisationerne blev nødt til fortsat at satse på det politiske kort. Derfor kunne en konflikt ikke undgås hverken for FOA eller Sundhedskartellets vedkommende, og også BUPL blev efter en vis vaklen en del af konflikten. Resultatet blev i foråret 2008 den hidtil mest omfattende konflikt på det offentlige arbejdsmarked.

FOA og Sundhedskartellet satsede på det politiske kort. De strejkende organisations strategi byggede på den praksis for politiske indgreb, der har udviklet sig i den danske model, og som fører til, at politikerne standser konflikter, hvis der ikke er udsigt til en hurtig løsning mellem parterne. Således greb Folketinget ind via lovgivning i sygeplejerskekonflikterne i både 1995 og 1999. Derfor regnede organisationerne med, at et hurtigt indgreb under OK 2008. Samtidig håbede de på, at politikerne – i modsætning til tidligere – ville være parate til at give dem en ekstra gevinst oveni resultaterne i de indgåede forlig.

Til alles overraskelse tøvede regeringen, og ugerne gik uden noget tegn på indgreb. Dels fordi der var etableret et effektivt nødberedskab, der minimerede risikoen for de svage grupper, der blev ramt, men som til gengæld svækkede konflikten's effekt. Men i 1995 og 1999 var der også nødberedskab, uden at det fik regering og folketing til at afholde sig fra indgreb. Dels fordi der var tale om en kompliceret parlamentarisk situation, der gjorde det vanskeligt at sikre det sædvanlige brede flertal bag et politisk indgreb. Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti var ikke meget for at skulle gribe ind og dermed løbe fra deres tidligere løfter.

Efter mere end otte ugers strejke var de organisationer, der fortsat var i konflikt, ved at udtømme deres økonomiske ressourcer. Samtidig truede sommerperioden, hvor de strejkende på grund af reglerne, ikke kunne holde sommerferie. Hverken økonomien eller det indre sammenhold kunne holde til en konflikt, der løb sommeren over. Derfor var der alvorlige overvejelser om en *exitstrategi*.

De strejkende organisationer blev reddet på målstregen fra et sådant nederlag. Det skete ikke mindst takket være LO's og FTF's pres på regeringen. Der blev åbnet op i tilstrækkelig grad til, at der kunne indgås forlig uden, at nogen af parterne tabte ansigt. Resultaterne kunne endda fremstilles som en halv sejr. Regeringen og arbejdsgiverne levede således op til en af de væsentlige sociale værdier i et konsensusbaseret forhandlingssystem: at man ikke skal ydmyge sin modstander, selv om man er i stand til det.

De strejkende organisationer fik marginalt mere end de organisationer, der indgik forlig, men det var inden for et *kontrolleret* og dermed acceptabelt *frirum* – især set i lyset af de betydelige omkostninger, der var forbundet med at føre konflikt. Det lykkedes således ikke for alvor for de konfliktende at løsrive sig fra de stærke bindinger, der karakteriserer et centraliseret forhandlingssystem, hvor alle grupper – fra top til bund – forhandler sammen eller samtidig gennem koalitioner.

Tværtimod var forligene en forudsætning for, at de strejkende efterfølgende også kunne komme i mål. Det lykkedes – ikke mindst på grund af presset fra KL – at få indbygget en *skævdeling* i forligene til fordel først og fremmest for FOA's social- og sundhedsmedarbejdere. Denne skævdeling blev fastholdt, selv om FOA forlod de fælles KTO-forhandlinger, og det var alene skævdelingen, der efterfølgende gjorde det muligt at nå til et forlig med FOA. Og dette forlig var derefter forudsætningen for, at man til sidst også kunne slutte med Sundhedskartellet og BUPL.

Analysen bygger på bogen "Forligsmagere og forumshoppere. Analyse af OK 2008 i den offentlige sektor", der udkommer i dag på Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er professorer og arbejdsmarkedsforskere ved forskningscenteret FAOS, Københavns Universitet.

*FAOS
26.10.09*

Konflikter og indgreb 1990-2008

- 1995: Sygeplejersker og laboranter i konflikt. Konflikten standses ved lov efter 4 uger.
- 1998: Storkonflikt på det private arbejdsmarked, der standses ved lov efter 14 dage.
- 1999: Sygeplejerskerne i konflikt, der standses ved lov allerede efter 1 uge.
- 2002: Det kommunale og amtslige område på vej i konflikt, men standses med samlet mæglingsforslag i Forligsinstitutionen.
- 2008: FOA, Sundhedskartellet og BUPL i konflikt, der stoppes for FOA's vedkommende med forlig efter knapt tre uger og for Sundhedskartellet og BUPL's vedkommende med forlig efter godt 7 uger.